

**RECENZJA KSIĄŻKI KS. MICHAŁA KNAPIKA,
KOMPETENCJE KOMUNIKACYJNE KATECHETY.
STUDIUM KATECHETYCZNE W ŚWIETLE
POSOBOROWEGO NAUCZANIA KOŚCIOŁA
I LITERATURY KATECHETYCZNEJ, LUBLIN 2017**

Katecheza jest szczególnym aktem komunikacji. Oddziałują w niej bowiem wzajemnie na siebie dwa wymiary: wertykalny (człowiek-Bóg) i horyzontalny (człowiek-człowiek). Chcąc dobrze wypełnić swoją misję, katecheta musi nie tylko budować trwałą więź z Bogiem. Powinien on równocześnie korzystać ze zdobyczy nauk zajmujących się fenomenem komunikacji międzyludzkiej. Zagadnienia te podjął ks. Michał Knapik w swojej rozprawie doktorskiej, która niedawno ukazała się dzięki Wydawnictwu Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy w Krakowie. Publikacja ta jest wartościowym kamyczkiem w mozaice badań naukowych prowadzonych w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki Wydziału Teologii KUL, pod kierunkiem cenionego katechetyka ks. prof. dr. hab. Mariana Zająca.

Recenzowana książka liczy 267 stron i poza wykazem skrótów (ss. 6-8), wstępem (ss. 9-18), zakończeniem (ss. 247-250), bibliografią (ss. 251-267) oraz spisem treści publikacji (s. 5), składa się z czterech rozdziałów.

W rozdziale pierwszym Autor przybliżył najpierw pojęcie katechetyki, ukazał jej historię, rozmaite ujęcia i interdyscyplinarny charakter oraz przedstawił definicję, cel, źródła i funkcje katechezy. W dalszej części rozdziału ks. Knapik ukazał zjawisko specyficznego aktu komunikacyjnego, jaki dokonuje się w katechezie, jego nadawców, odbiorców, uwarunkowania oraz miejsca. Podkreślił, że na płaszczyźnie katechetycznej komunikacja ma nie tylko aspekt horyzontalny, ale też wertykalny – zakłada obecność Boga, który jest najważniejszą Nadawcą komunikatu. Rozdział pierwszy wieńczy rozważania o teologicznym wymiarze zjawiska komunikacji interpersonalnej oraz analiza relacji zachodzących między teologią a komunikologią.

W drugim rozdziale ks. Knapik skupił swą uwagę na teorii komunikacji interpersonalnej i grupowej. Autor ukazał modele komunikacji interpersonalnej, jak również prawidłowości komunikacyjne występujące w grupie oraz ukazał szereg barier i trudności komunikacyjnych, wpływających na dialog międzyludzki.

W rozdziale trzecim ks. Knapik przybliżył zasadnicze elementy skutecznej komunikacji w katechezie. Podkreślił najpierw doniosłą rolę osobistej wiary katechizującego i potrzebę jej nieustannego pogłębiania zgodnie z powołaniem chrześcijańskim oraz wytycznymi Magisterium Kościoła. Autor przedstawił zespół postaw i sprawności nieodzownych dla skutecznego dialogu międzyludzkiego, takich jak: inteligencja emocjonalna, empatia i asertywność. Autor publikacji ukazał także wpływ tych kompetencji na przebieg i efekty katechizacji oraz podał wskazania dotyczące odpowiedzialności katechetów w zakresie wychowawczej funkcji katechezy, która wymaga od nich permanentnej formacji, obejmującej także kompetencje komunikacyjne.

Ostatni, czwarty rozdział publikacji poświęcił Autor perspektywom formacji komunikacyjnej katechety. Jest on wezwany do nieustannego rozwoju zarówno na płaszczyźnie ludzkiej, jak i chrześcijańskiej. Powinien on kształtować w sobie postawy empatyczne i asertywne wraz z wiedzą i umiejętnością w sferze zarządzania swoją emocjonalnością. Autor rozprawy domaga się, aby regularna formacja katechetów uwzględniała tzw. formację komunikacyjną, a więc systematyczne przekazywanie wiedzy i budowanie umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej i grupowej oraz strategię treningu tychże umiejętności.

W zakończeniu rozprawy, oprócz podsumowujących wniosków, ks. Knapik przedstawił przydatność rozważanej problematyki dla życia Kościoła w Polsce, w szczególności dla nauczania religii w szkole oraz nakreślił perspektywę dalszych badań.

Ks. Michał Knapik, rozwijając dotychczasowe badania katechetyczne w dziedzinie komunikacji interpersonalnej, stara się dać odpowiedź na pytanie o fundamentalne kompetencje komunikacyjne, potrzebne do skutecznej katechizacji. Podejmowanym przez niego badaniom towarzyszy istotne pytanie: jakie kompetencje komunikacyjne korelujące z chrześcijańską wizją wychowania są kluczowe dla działalności katechetycznej?

Sięgając do źródeł, którymi dla tak ujętej problematyki badawczej są zarówno wypowiedzi Magisterium Kościoła, jak też literatura katechetyczna, pedagogiczna i psychologiczna, odnajdując w wybranych artykułach, opracowaniach i monografiach szereg powiązań tematycznych z kwestią komunikacji, ks. Knapik stworzył obszerne i wyczerpujące dzieło, bardzo dobrze udokumentowane. Samo zestawienie źródeł i literatury liczy 17 stron (s. 250-267). Wymienione w bibliografii publikacje faktycznie obecne są w wywodach podjętych w opracowaniu. Jedyna nasuwająca się uwaga krytyczna na temat bibliografii to potrzeba jej uporządkowania. Na przykład, dokumenty wymienione w dziale „Dokumenty Stolicy Apostolskiej” (s. 253) nie są przedstawione ani w kluczu chronologicznym, ani alfabetycznym, ani też hierarchicznym. Nieco dziwi umieszczenie tutaj obok *Katechizmu Kościoła Katolickiego* dokumentu *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania* Kongregacji Wychowania Katolickiego

czy *Instrukcji duszpasterskiej o środkach społecznego przekazu: Zjednoczenie i postęp „Communio et Progressio”* Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu.

Książka ks. Knapika odznacza się dobrą syntezą źródeł teologicznych i publikacji z zakresu innych nauk o komunikacji interpersonalnej. Ten interdyscyplinarny charakter pracy niewątpliwie zwiększył stopień trudności, przed jakimi stanął Autor i dobrze sobie poradził. Warto tu zwrócić uwagę na pewne ważne stwierdzenia. Autor dowodzi więc, że komunikowanie się jest zjawiskiem towarzyszącym człowiekowi od początku cywilizacji. Warto więc poznać jego elementy konstytutywne i nurty (s. 79-93), tym bardziej że „katecheza stanowi specyficzny akt komunikacji Boga z człowiekiem i ludzi ze sobą. Na tej drugiej płaszczyźnie człowiek jest poddany prawom i mechanizmom komunikacji interpersonalnej, która jest nieprzerwanym procesem wpisanym przez Boga w ludzką egzystencję. Stąd też szeroka wiedza z zakresu komunikacji międzyludzkiej ukazuje całą gamę prawideł relacji międzyludzkich i pomaga w zrozumieniu poszczególnych elementów komunikacyjnych każdego spotkania i dialogu” (s. 125). Prowadzi to do wniosku, iż należy ustawicznie doskonalić kompetencje komunikacyjne w posłudze ewangelizacyjnej i katechetycznej.

Ks. Michał Knapik słusznie podkreśla, że „dialog katechetyczny domaga się od katechety dojrzałości osobowej i gotowości do zrozumienia punktu widzenia swego rozmówcy. Podawanie gotowych odpowiedzi, ton moralizatorski, apodyktyczność sądów katechety nie służą ani przekazowi wiary, ani też budowaniu relacji z katechizowanymi. Szczególnie młodzież oczekuje od nauczyciela religii postawy przewodnika i towarzysza, który pomoże jej dojść do właściwych przekonań i wybrać zachowania zgodne z chrześcijańską aksjologią” (s. 235). Warto zatem zwrócić uwagę na ten aspekt formacji katechetów w dziedzinie komunikacji interpersonalnej. Tym samym zachowana zostanie harmonia w realizacji zasady wierności Bogu i człowiekowi (s. 238). Kształtując bowiem w katechetach wymiar wertykalny należy akcentować chrystocentryzm, a realizując wymiar ludzki, horyzontalny, powinno sięgać się po zdobycze nauk humanistycznych, pogłębiających wiedzę o człowieku i dynamizmach psychologicznych rządzących jednostką i grupą.

Obraz tej publikacji byłby niepełny, gdyby nie podkreślono jej pięknego, literackiego języka, którym została napisana. Wszystko to sprawia, że książkę tę można uznać za oryginalną i cenną dla komunikacji w katechezie.

ks. prof. dr hab. Tadeusz Panuś